

Zondag 3 juli 2022

Prediker (III)

De toekomst in Gods hand

Dorpskerk – Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Schriftlezingen: Prediker 9; Jacobus 4, 13-17 en Lucas 21, 29-33.

Inleiding

Al te driftig plannen maken wordt door Prediker niet verstandig gevonden. Dat wil niet zeggen dat intensief van het leven genieten wordt afgeraden. Integendeel, juist door je beperkingen eerlijk vast te stellen, ontstaat er een bewustzijn van dingen die er werkelijk toe doen. Dit is niet de houding van ‘pluk de dag’ en ‘na ons de zondvloed’, maar het dankbaar onderkennen van de waarde van iedere goede dag die je gegeven wordt en het nuchtere vertrouwen dat God er voor je in de toekomst zal zijn.

Thema: De toekomst in Gods hand.

Prediking

Gemeente van Christus,

een kleine stad wordt bedreigd door een machtig koning. Mogelijk is het een nauwelijks bedekte toespeling op Jeruzalem in de dagen van Prediker, en was het Ptolemaeus, de koning van Egypte, die Jeruzalem in Juda wilde belegeren.¹ Het roept bij Prediker een beeld op. Een voorbeeld wordt het voor hem van de betrekkelijke rol die het aan wijsheid in de wereld gegund is om te spelen. De grootste wijze is immers lang niet altijd de meest invloedrijke mens. Heel vaak is de vraag wie het is die spreekt doorslaggevend als het er om gaat of er wordt geluisterd door de mensen en dat geeft te denken. Mensen lopen elkaar zo vaak als dwazen achterna en zo gaan ze samen te gronde, als luisterend naar het fluitje van de Rattenvanger van Hamelen.

Maar wij zijn allemaal, niemand uitgezonderd, kwetsbare mensen die hun onzekerheid niet kunnen bezweren met grote woorden of met stoere uitspraken of dikdoenerij. Niemand van ons kan in de toekomst kijken en dat is maar goed ook. Wij kunnen verwachtingen hebben, angsten en hoop, maar met zekerheid voorspellen wat er zal gaan gebeuren, is er in dit leven niet bij. Wij doen er goed aan in die dingen bescheiden te zijn en in zekere zin te leven met de dag. Wij hebben de beroemde woorden van Jacobus gehoord: ‘Als de Heer het wil...’² *Deo volente...* Rekening houden met de betrekkelijkheid van onze zelfbeschikking is alleen maar verstandig. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat God, wanneer iets doorgaat, daar ook achter staat wat je kunt weten omdat het doorgaat, of andersom dat God onmiddellijk straft en verhindert dat iets gebeurt wanneer Hij daar niet blij mee zou zijn. Er zijn christenen die niets meer durven afspreken zonder er bij te zeggen of schrijven: ‘zo de Here wil’. Dat is, denk ik, niet nodig, wanneer je maar blijft beseffen hoe betrekkelijk ons plannen is. Maar omdat wij zo kunnen worden meegezogen in een stroom die wel vanzelfsprekend lijkt, is het gewoon goed, zo nu en dan even stil te gaan staan en het geheel van je leven vanuit de marge opnieuw te taxeren. Dat is, vind ik, ook het mooie van het op zondag samenkomen in een kerk. Je wordt even stil gezet, even uit je agenda getrokken en in staat gesteld met een beetje afstand naar je leven te kijken. Waar ben je mee bezig? Wat is het waard? Wat zou er anders kunnen en misschien ook wel moeten? En wat is de kern, wat blijkt straks als je omkijkt de plot te zijn, van jouw levensverhaal?

Het gaat allemaal om de menselijke maat, de verhoudingen die passen bij een mensenleven in balans. ‘Alle mensen treft hetzelfde lot...’ zegt Prediker, dus verbeeld je maar niets. Ook

¹ Krüger, Th., *Biblischer Kommentar Altes Testament*, XIX Sonderband, *Kohelet (Prediger)*, Neukirche/Vluyn 2000, 41.

² Het zgn. leven *sub conditione Jacobi*.

een braaf of succesvol leven zal je van de dood niet redden. Dat klinkt nogal schril. Maar deze nuchtere constatering kan ook de lucht klaren voor een heldere visie op de waarde van het leven. De Franse edelman Michel de Montaigne (1533-1592) was de uitvinder van het essay. Voor die tijd was hij een uitzonderlijk modern en persoonlijk denker. Montaigne confronteert in zijn teksten persoonlijke ervaringen met oude wijsheden. Hij liet de woorden van Prediker 'Alle mensen treft hetzelfde lot' insnijden in de zolderbalken van zijn bibliotheek, omdat hij ze iedere dag wilde lezen.³

Zo'n realistische visie kan gepaard gaan aan een gezond Godsvertrouwen, niet zozeer op basis van bovennatuurlijke kennis of omdat wij mensen nu precies zouden weten hoe het leven in elkaar zit. Nee, Prediker heeft geen kristallen bol en hij legt geen tarotkaarten. Hij onderstreept juist steeds dat hij geen zekerheden heeft en ook niet nastreeft, maar één ding heeft hij wel. Prediker heeft ontzag voor God. In God komen wat hem betreft alle geheimenissen van het leven samen en Prediker gelooft dat ieders lot zich tenslotte in Gods hand bevindt of een mens dit nu wel of niet beseft. Prediker gelooft dit, omdat wij mensen op die manier de gelegenheid ontvangen, om in dankbaarheid voor wat ons in het leven aan goeds gegeven wordt, op een goede manier verantwoording af kunnen leggen over wat ons is toevertrouwd.⁴

Laat je dus als mens niet verschrikken door de grote kwetsbaarheid van het leven. Probeer door vertrouwen verkramping te voorkomen. Wij weten dat de dood er in het leven eenvoudigweg bij hoort. Wij weten dat we allemaal eens zullen sterven. Dat is waarom Prediker het nogal scherp, of moet je juist zeggen, aanvankelijk nogal bot onder woorden brengt. Hij observeert de scheiding tussen levenden en doden en hij is daarvan onder de indruk. Prediker zelf heeft niet het idee dat doden nog iets kunnen weten. Hij ziet in zijn omgeving dat doden op den duur worden vergeten, zelfs als de overlevenden hun best doen om het goede dat er was te onthouden. Eens zullen immers ook die mensen op hun beurt weer sterven. De dingen waarover mensen die nu dood zijn zich ooit hebben opgewonden zijn nu eenmaal voorbij gegaan. Dat is voor Prediker de reden om des te duidelijker de waarde van het heden te onderstrepen.

Je hebt mensen die altijd met het verleden bezig zijn. Anderen verliezen zich juist in het plannen maken voor de toekomst en daar offeren zij het heden compleet aan op. Sommigen werken zich zelfs te pletter voor iets wat zij ver in de toekomst hopen te bereiken. Prediker stelt daar kritische vragen bij. Hij stelt: Je leeft nu! Weet dat de weg het doel is. Natuurlijk is het fijn om iets op te bouwen, maar als je in het bouwen zelf geen plezier hebt, stel je dan niet te veel voor van het genieten van het eindproduct. Ik zeg het maar met m'n eigen woorden.

Prediker zet de vreugde van het leven van nu in scherp contrast ten opzichte van de dood. Maar hij zegt niet op iedere bladzijde van zijn boekje hetzelfde. Ik kan het in ieder geval niet laten en wil Prediker hier op grond van zijn eigen woorden wat relativiseren. Hij zegt in 9,1:

...wat wijzen en rechtvaardigen tot stand brengen,
is in de hand van God.
Ook hun liefde, ook hun haat.
Geen mens kan in de toekomst zien.⁵

³ Michel de Montaigne, cf. Montaigne, M., *De Essays*, vert. H. van Pinxteren, Amsterdam 2005, 293 en 1473.

⁴ Voor Prediker dus niet zozeer na de dood, maar tijdens het leven, cf. Krüger, 303-305.

⁵ Prediker 9,1b.

Met andere woorden, de toekomst is in Gods hand. Prediker heeft er moeite mee dit tot voorbij de grenzen van de dood te geloven, zoals zoveel nuchtere mensen. Hij heeft het er ook moeilijk mee Gods hand in dit opzicht in positieve zorg voor de mens te vertolken. Ik doe dat wel. Niet zozeer omdat ik het weet met mijn verstand, maar omdat ik erop vertrouw in het geloof. Dat doe ik op grond van de boodschap van Jezus Christus. Daarin vind ik aanmoediging om iedere speculatie en poging tot bewijsvoering los te laten en eenvoudigweg te vertrouwen. Ik wil bescheiden zijn, want ik kan Gods betrokkenheid op geen enkele manier bewijzen. En toch spreken de woorden van Jezus in dit opzicht mij bijzonder aan. Hij roept op tot vertrouwen in God als de drager van heel het leven inclusief de sterfelijke kant daarvan. In het gedeelte dat wij vandaag hebben gelezen zegt hij het zo:

Hemel en aarde zullen verdwijnen,
Maar mijn woorden zullen nooit verdwijnen.⁶

Deze Jezus is onze levende Heer, door wie wij verbonden worden, zijn en blijven, levenden en doden, allen inwoners van Gods eeuwige Koninkrijk van geloof, hoop en liefde. Ook onze doden zijn en blijven inwoners van het Koninkrijk van God. Het komt er op aan de tekenen die bij dat Koninkrijk horen te zien en in verband te brengen met wat wij beleven aan lief en leed. Jezus zegt: ‘Als je ziet dat [de bomen] uitlopen, weet je dat de zomer in aantocht is.’⁷ Het is een gave om niet alleen te zien in de nuchtere zin van het woord, maar te kunnen interpreteren, in verband te brengen en betekenis te geven. Dezelfde Jezus sprak ‘Laat de kinderen tot mij komen...’⁸ het gaat om de geheimen van het Koninkrijk van God. Wij worden met betrekking tot de dood teruggeleid tot het vertrouwen van een kind.

Ondertussen heeft die nuchtere Prediker wel de ernst te pakken, de levenskunst, het *savoir vivre* van het leven in balans: daadkrachtig handelen ondanks alle relativering, vreugde ondanks verdriet. Dat is de gave van genieten, terwijl je heus je ogen niet sluit voor alle ellende die er is. Bovenal spreekt hij, denk ik velen enorm aan, omdat hij de vitaliteit, de levenskracht, het feestelijk bruisende van een Godgegeven leven onder woorden weet te brengen.⁹ Een leven is het van Godsvertrouwen en gastvriendschap. Dat zegt Prediker zelf hier niet en toch is het zo, genieten wordt altijd meer als je het samen doet.¹⁰

Wij mogen beseffen dat er een onuitputtelijke bron van het leven is die meegaat onderweg in de tijd. Voor deze bron van het leven, wordt sinds onheuglijke tijden het woord ‘God’ gebruikt. Wij mogen geloven in een God vol ontferming, die met mensen mee gaat, die er ook zal zijn wanneer het moeilijk is, die zich vol erbarmen over ons ontfermt. Dat is de God aan wie wij onze doden mogen toevertrouwen. Bij iedere uitvaart mag klinken dat wij onze doden toevertrouwen aan de onuitputtelijke ontferming van een eeuwig God. Moegestreden mensen komen thuis in dit geheimenis. Zonder in de toekomst te kunnen kijken, zonder te beweren te weten wat er gaat gebeuren, kan en mag je zeggen, in oprecht vertrouwen: De toekomst is in de hand van God.
Amen.

⁶ Lucas 21,33.

⁷ Lucas 21,30.

⁸ Marcus 10,14.

⁹ I.t.t. de opvatting van A. Lauha, die Prediker slechts als cynicus ziet, Lauha, A., *Biblischer Kommentar Altes Testament*, XIX, *Kohelet*, Neukirchen/Vluyn 1978, 170.

¹⁰ Cf. de eerste preek in deze cyclus over Prediker 5.

Uitzending en zegen

Ook al weten wij lang niet alles, ook al zijn we niet onkwetsbaar, toch mogen we vertrouwen hebben, God is goed, het leven kan zo goed zijn en we worden opgeroepen in moeilijke tijden elkaar tot steun te zijn, zo bouwen we mee aan Gods komende Koninkrijk, zonder ophouden.

De Here zegene u en behoede u;
de Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig;
de Here verheffe zijn aangezicht over ons
en geve ons vrede.

Afbeelding voorzijde: Gods gezin, anoniem.